EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2020.10.15.
COM(2020) 635 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK

A természet állapota az Európai Unióban
Jelentés az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv által védett élőhelyek és fajok helyzetéről és trendjeiről a 2013–2018 közötti időszakban

1. Bevezetés

A védett területek Natura 2000 hálózatának alapját képező uniós madárvédelmi[1] és élőhelyvédelmi[2] irányelvek („természetvédelmi irányelvek”) az EU biológiai sokféleséggel kapcsolatos szakpolitikájának sarokkövét jelentik. Biztosítani kívánják az uniós jelentőségű fajok és élőhelytípusok megőrzését, védve az összes vadon élő madarat (több mint 460 faj), a jellegzetes és veszélyeztetett élőhelyeket (233 típus, a tengeri fűfenéktől az alpesi gyepterületekig) és csaknem 1 400 további fajt az apró növényektől az emlősökig, köztük számos ikonikus vadon élő fajt. Előírják a tagállamok számára, hogy tartsák fenn és állítsák helyre e fajok és élőhelyek kedvező védettségi helyzetét.

Annak érdekében, hogy a Bizottság fel tudja mérni az előrelépést a természetvédelmi irányelvek céljainak elérése terén, a tagállamoknak 6 évente jelentést kell készíteniük a madárvédelmi irányelv 12. cikkében és az élőhelyvédelmi irányelv 17. cikkében előírtak szerint, különös tekintettel az általuk védett élőhelyek és fajok védettségi helyzetére és trendjeire. Ez az összefoglaló jelentés, amely az irányelvek alapján a védettségi helyzet harmadik uniós szintű értékelése, az európai természeti állapotra vonatkozó legnagyobb és legszélesebb körű adatgyűjtés és jelentéstétel eredménye. A 28 tagállam jelentése[3] alapján dokumentálja az élőhelyek és fajok helyzetét és trendjeit 2013 és 2018 között, naprakész áttekintést nyújtva a természet egészségi állapotáról az Unióban. Értékeli az időbeli változásokat, a legfontosabb terheléseket, valamint a Natura 2000 hálózat hozzájárulását a védett fajok és élőhelyek megőrzéséhez. Az elemzést az Európai Környezetvédelmi Ügynökség részletes szakmai értékelése támasztja alá[4].

2. Az élőhelyek és fajok helyzete és trendjei az Európai Unióban

A tagállamok harmonizált formátumban nyújtják be az adatokat, így azok betáplálhatók az Európai Környezetvédelmi Ügynökség összesített uniós szintű értékeléseihez használt adatbázisokba.

---

1 Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről (HL L 20., 2010.1.26., 7. o.).

2 A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről (HL L 206., 1992.7.22., 7. o.).

3 Ez a jelentés még tartalmazza az Egyesült Királyság adatait, amely 2020 januárjában kilépett az EU-ból. Első alkalommal tartalmaz adatokat Horvátországból, amely 2013 júliusában csatlakozott az Európai Unióhoz. Románia volt az egyetlen tagállam, amely nem nyújtott be jelentést a madarakról.

4 *A természet állapota az EU-ban – a természetvédelmi irányelvek szerinti jelentések eredményei, 2013–2018*, Európai
Környezetvédelmi Ügynökség; további online anyagokkal együtt, beleértve a tagállamok összefoglalóit is, elérhető a következő címen:
https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/state-of-nature-2020
https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm

A madarak esetében az értékelést az EU szintjén végzik. Az élőhelyvédelmi irányelv hatálya alá tartozó védett fajokat és élőhelytípusokat kilenc szárazföldi „bioföldrajzi” régió[5] és öt tengeri régió[6] szintjén értékelik. Az egyértelmű és következetes kommunikáció érdekében az eredményeket a jelzőlámpa színeivel jelölik (zöld-sárga-piros): „kedvező”, „nem kielégítő” és „rossz” helyzet[7]. Az általános helyzetre és a trendekre vonatkozó statisztikák az egyes élőhelyekre és fajokra vonatkozó uniós szintű értékelések számán alapulnak.

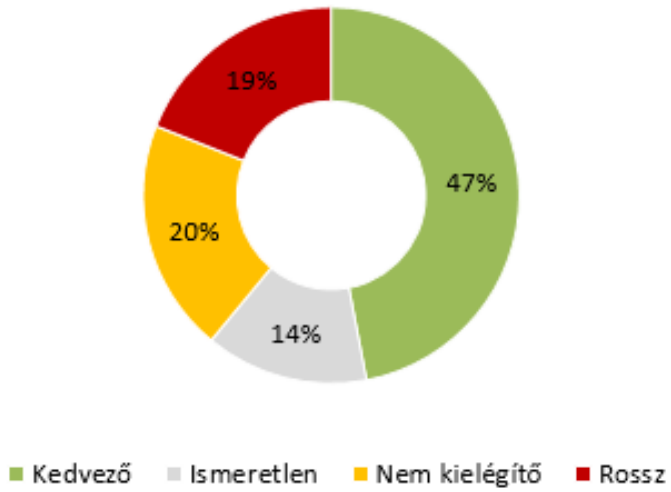
Noha a nemzeti jelentéstételi adatoknak ez az összesítése szükséges az EU és a bioföldrajzi régiók szintjén történő értékeléshez, elfedheti az alacsonyabb (azaz helyi, regionális vagy országos) szintek pozitív fejleményeit.

2.1. Madarak

A madárvédelmi irányelv minden természetesen előforduló vadon élő madárfajt véd a tagállamok európai területén (több mint 460 faj). I. mellékletében 197 olyan fajt és alfajt sorol fel, amelyek különleges élőhelyvédelmi intézkedéseket igényelnek, ideértve a különleges védelmi területek kijelölését is. A II. melléklet 86 olyan fajt és alfajt sorol fel, amelyek a nemzeti jogszabályok adta kereteken belül vadászhatók.

Madarak — az állományok helyzete Uniós szinten

1. ábra: A madárfajok állományainak helyzete az EU-ban

Megjegyzés: Az értékelések száma összesen 463 (fajonként egy értékelés).

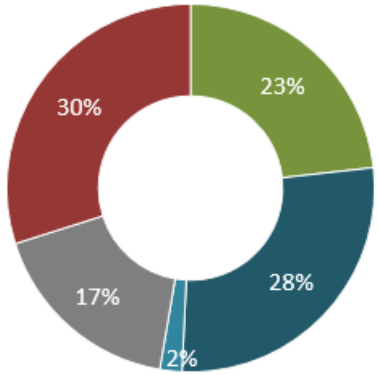
[5] Alpesi, boreális, mediterrán, atlanti, kontinentális, pannóniai, fekete-tengeri, makaronéziai, sztyeppei.
[6] Atlanti-óceáni, balti-tengeri, fekete-tengeri, makaronéziai, földközi-tengeri.
[7] A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv szerinti értékelési módszerekkel kapcsolatos további részletekért lásd az Európai Környezetvédelmi Ügynökség jelentését.

Az EU-szintű értékelés azt mutatja, hogy az összes madárfaj 47 %-ánál kedvező az állomány helyzete, ami 5 százalékponttal alacsonyabb a 2015-ös 52 %-hoz képest[8]. A nem kielégítő és a rossz helyzetű fajok aránya 32 %-ról 39 %-ra nőtt, míg a megbízható adatok hiánya miatt a fajok 14 %-ának helyzete továbbra sem ismert (szemben a 2015. évi 16 %-kal).

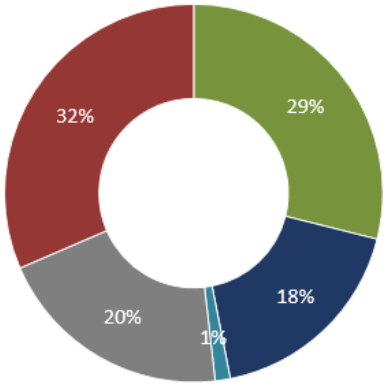
[8] *A természet állapota az EU-ban — a természetvédelmi irányelvek szerinti jelentések eredményei, 2007–2012*, Európai Természetvédelmi Ügynökség (2015), 2/2015. számú Szakmai jelentés, ISSN 1725-2237, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2015.

Madarak — az állományok trendjei Uniós szinten

2a. ábra: A fészkelő madárállományok rövid távú (12 éves) trendjei uniós szinten

2b. ábra: A fészkelő madárállományok hosszú távú (38 éves) trendjei uniós szinten

Megjegyzés: A statisztika az uniós fészkelő állományok 465 rövid távú és 467 hosszú távú trendjén alapul. Korlátozott számú alfaj és bioföldrajzi állomány trendjeit tartalmazza.

A tagállamok rövid és hosszú távon, tehát az elmúlt 12 év (2007–2018) és az elmúlt 38 év (1980–2018) alapján készítettek jelentést a madarak fészkelő, illetve telelő állományainak trendjeiről[9].

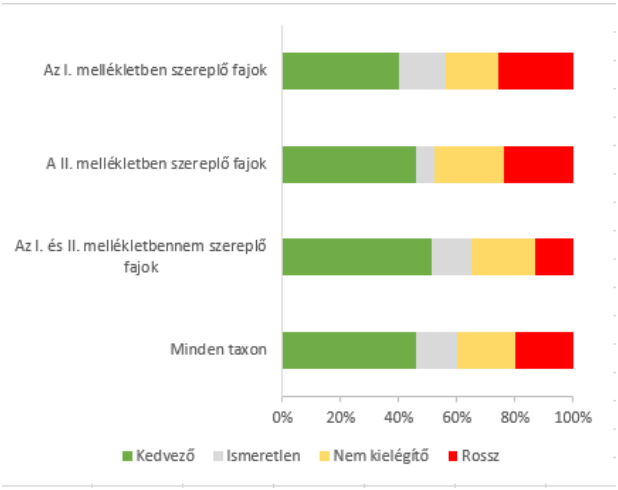
Az adatok a következőket mutatják:

- az összes vizsgált fészkelő madárfaj közel egyharmada (30 %) csökkenő rövid távú trendet mutat (ugyanannyi százalék, mint 2015-ben);
- a rövid távú szaporodási trendek szerint 5 %-kal kevesebb faj állománya növekvő, mint 2015-ben, és 7 %-kal növekedett a stabil vagy fluktuáló trendű fajok száma; az „ismeretlen” értékelés 2 %-kal csökkent;
- valamivel több hosszú távú szaporodási trend csökkenő, mint növekvő (2008–2012-ben ennek az ellenkezője volt igaz); az „ismeretlen” hosszú távú szaporodási trendek aránya azonban 10 százalékponttal, 30 %-ról 20 %-ra csökkent; valamint
- a 91 telelő állomány trendje esetében a rövid távú helyzet hasonló a 2015-öshöz (45 % növekvő, 29 % csökkenő); A hosszú távú trendek 54 %-a növekvő, 13 %-a pedig csökkenő (az előbbiek aránya így 9 százalékponttal csökkent, míg az utóbbiaké majdnem azonos).

[9] A részletekért lásd az Európai Környezetvédelmi Ügynökség jelentését; https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/state-of-nature-2020

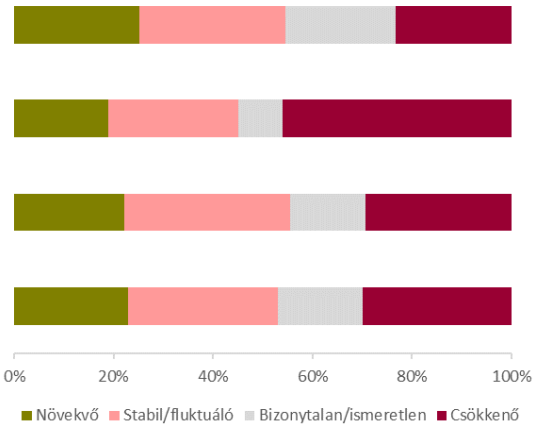
A madarak helyzete és trendjei a madárvédelmi irányelvben való felsorolásuk szerint

3a. ábra: Az I. és II. mellékletben szereplő fajok, az I. és II. mellékletben nem szereplő fajok, illetve az összes madárfaj uniós állományainak helyzete

Megjegyzés: Az értékelések száma összesen 505.

3b. ábra: Az I. és II. mellékletben szereplő fajok, az I. és II. mellékletben nem szereplő fajok, illetve az összes madárfaj uniós fészkelő állományainak rövid távú trendjei

Megjegyzés: Az értékelések száma összesen 465.

A madárvédelmi irányelv I. és II. mellékletében szereplő fajok helyzetének és trendjeinek elemzése a következőket mutatja:

- az I. mellékletben szereplő, biztonságos helyzetű fajok aránya 2015 óta 8 százalékponttal (48 %-ról 40-ra) csökkent, míg a nem kielégítő és rossz helyzetű fajok aránya 6 százalékponttal (38 %-ról 44 %-ra) nőtt. Ez arra utal, hogy az irányelvben előírt különféle élőhelyvédelmi intézkedések ellenére az I. mellékletben szereplő fajok helyzete romlott. Az a tény, hogy az I. mellékletben szereplő fajok 16 %-ának helyzete még mindig ismeretlen, különös aggodalomra ad okot, és hangsúlyozza, hogy a tagállamokban javítani kell az e fajokra vonatkozó ellenőrzési rendszereket;
- a II. mellékletben szereplő (vadászható), kedvező helyzetű fajok aránya 2015 óta 9 százalékponttal (55 %-ról 46 %-ra) csökkent, míg a nem kielégítő és rossz helyzetű fajok aránya 9 százalékponttal (39 %-ról 48 %-ra) nőtt; valamint
- ami a fészkelő madarak állományainak rövid távú trendjeit illeti, a II. mellékletben szereplő fajok mutatják a legmagasabb arányú csökkenő trendet – körülbelül 46 %-ot, vagyis az I. mellékletben szereplő fajok arányának kétszeresét (23 %).

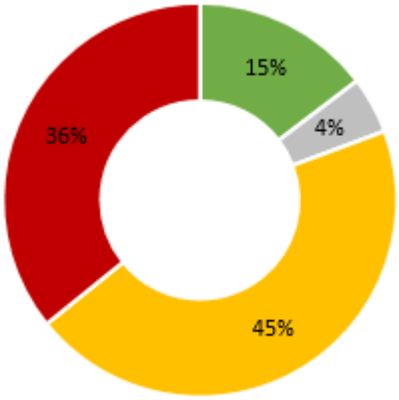
2.2. Élőhelytípusok

Az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt 233 élőhelytípus közül 224 szárazföldi, kilenc pedig tisztán tengeri. A jelentésben az előbbi eléri az EU-28 szárazföldi területeinek majdnem egyharmadát, ami 1,3 millió km^2-nek felel meg. Az utóbbi területe az Unió vízterületéből 0,4 millió km^2-t fed le.

Az élőhelyek köre nagyon széles. Egyesek nagy területeket foglalnak el, míg mások csak nagyon kis foltokban fordulnak elő. Az I. mellékletben az erdei élőhelytípusok alkotják a legnagyobb számú csoportot (az összes típus 35 %-a), majd a természetes és féltermészetes gyepterületek következnek (14 %). Az olyan csoportok, mint a mérsékeltövi fenyérek és cserjések, a szklerofil cserjések, a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok, valamint a sziklás élőhelyek a listában szereplő élőhelytípusoknak csak körülbelül 5 %-át teszik ki.

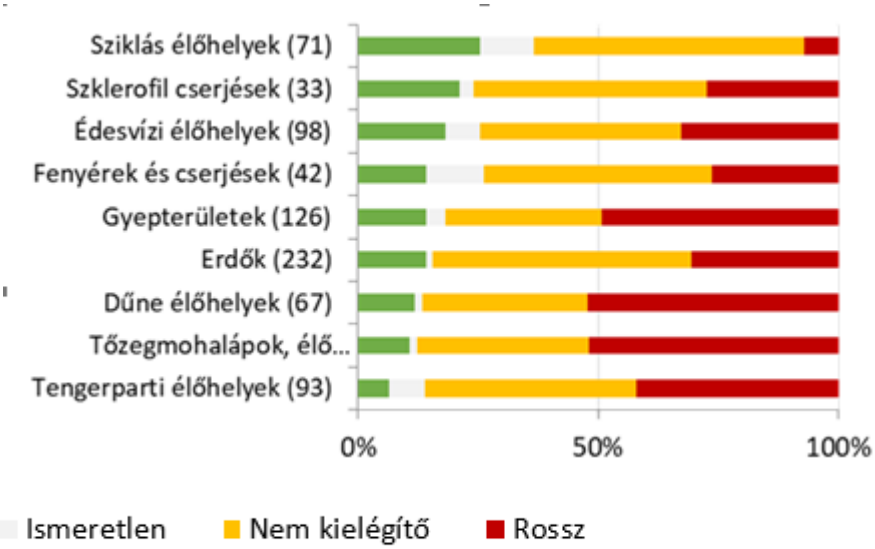
Az élőhelyek védettségi helyzete

4a. ábra: Az élőhelyek védettségi helyzete uniós szinten

Megjegyzés: A statisztika az uniós élőhely-értékelések számán alapul (818).

4b. ábra: Az élőhelyek védettségi helyzete csoportonként uniós szinten

Megjegyzés: A csoportonkénti értékelések számát zárójelben tüntettük fel. A tengeri élőhelyek a „tengerparti élőhelyek" csoportjának részét képezik. Az értékelések száma összesen 818.

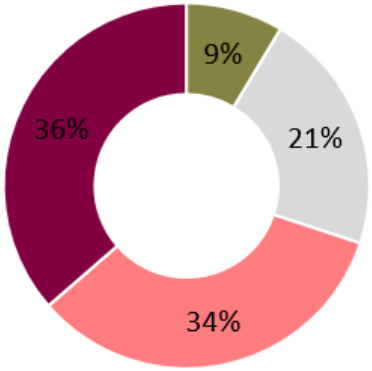
Az élőhelyek védettségi helyzete a jelentéstételi időszak alatt nem javult. Az élőhelyek értékeléseinek csupán 15 %-a mutat kedvező védettségi helyzetet, szemben a 2015. évi 16 %-kal. A túlnyomó többség kedvezőtlen helyzetet jelez (45 % nem kielégítő és 36 % rossz, szemben a 2015-ös 47 %-kal és 30 %-kal). Bár a nem kielégítő állapotértékelések aránya 2 százalékponttal csökkent, a rosszaké 6 százalékponttal nőtt, a változások többsége nem tükröz tényleges romlást, hanem az értékelési módszerek javulását uniós vagy tagállami szinten.

A jelentésben szereplő kilenc élőhelycsoport közül a tengerparti élőhelyek (ide tartoznak a tengeri élőhelytípusok is) kaptak a legalacsonyabb arányban „kedvező helyzetű" értékelést. A dűnék, a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok kapták a leggyakrabban a rossz helyzetű értékelést (50 % felett). A nagyon fajgazdag élőhelyeket magában foglaló gyepterületek is azok közé tartoznak, amelyekben a legmagasabb a „rossz helyzetű" értékelések aránya (49 %). Az aktív kezelést igénylő gyepterületek különösen rossz helyzetben vannak.

A kilenc tengeri élőhellyel kapcsolatos ismeretek hiánya továbbra is problémát jelent. A tagállamok területén fekvő tengeri élőhelyek körülbelül 26 %-ának védettségi helyzete továbbra sem ismert (szemben a szárazföldi élőhelyek 4 %-ával).

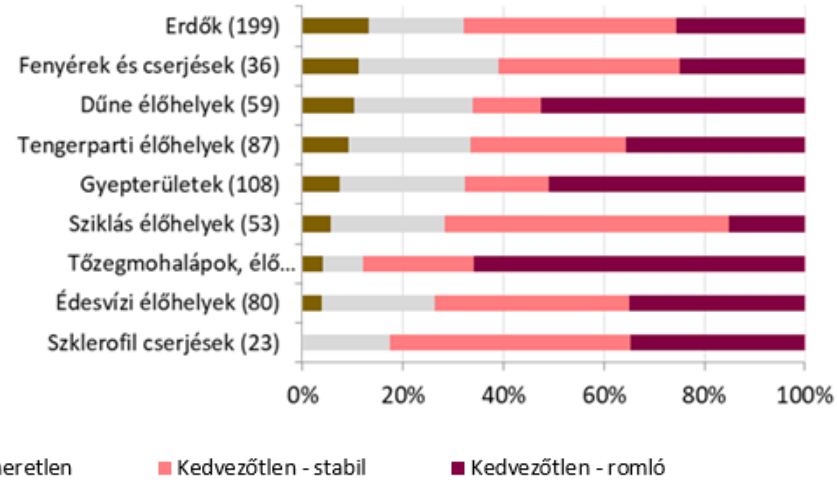
Az élőhelyek védettségi helyzetének trendjei

5a. ábra: A kedvezőtlen (azaz nem kedvező) vagy ismeretlen helyzetű élőhelyek védettségi helyzetének trendjei uniós szinten

Megjegyzés: A védettségi helyzet trendjei az uniós élőhely-értékeléseken alapulnak (698).

5b. ábra: A kedvezőtlen (azaz nem kedvező) vagy ismeretlen helyzetű élőhelyek védettségi helyzetének trendjei csoportonként uniós szinten

Megjegyzés: Az rtékelések számát zárójelben tüntettük fel. Az értékelések száma összesen 698.

A listában szereplő élőhelyek 81 %-ának helyzetét „nem kielégítőnek” vagy „rossznak” értékelték uniós szinten. Csupán 9 %-uknál láthatók javuló trendek, míg 36 %-uk folyamatos romlást mutat. Romló trendek figyelhetők meg az összes értékelés legalább 25 %-ában az élőhelycsoportok között, a sziklás élőhelyek kivételével (15 %). A tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok, a gyepterületek és a dűnék élőhelyei mutatják a legnagyobb arányban a romló trendeket (minden csoportnál 50 % feletti érték). A gyepterületek élőhelyei, főként a kaszálórétek[10], a kékperjés (*Molinia*) láprétek[11] és a féltermészetes száraz gyepek[12] több típusa a védettségi helyzet tekintetében romló trendet mutat, szemléltetve ezek függőségét az extenzív gazdálkodási gyakorlatoktól, amelyek az EU-ban még mindig csökkenőben vannak. Az értékelések között az erdei élőhelyek mutatnak a legnagyobb arányban javuló trendeket (13 %).

2.3. A madaraktól eltérő fajok

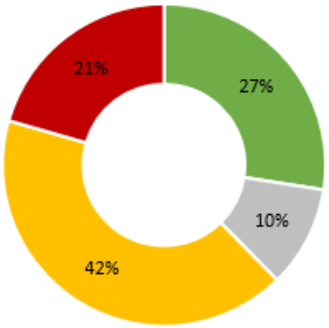
Az élőhelyvédelmi irányelv II., IV. és V. melléklete 1 389 európai jelentőségű fajt sorol fel[13]. Néhány nagyobb rendszertani csoportban (például a puhatestűek, ízeltlábúak és az edényes

[10] E csoport élőhelytípusai közé tartoznak a síkvidéki kaszálórétek (6510) és a hegyi kaszálórétek (6520).
[11] Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae) (6410).
[12] E csoport élőhelytípusai közé tartoznak a meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepterületek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) (6210) és az Északi „alvar” és prekambriumi mészköves sziklaplatók (6280).
[13] II. melléklet: fajok, amelyek megőrzéséhez a különleges természetmegőrzési területek kijelölése szükséges (Natura 2000 területek):
IV. melléklet: szigorúan védett fajok;

növények) a mellékletekben szereplő fajok aránya nagyon alacsony. A leginkább reprezentált csoportok a gerincesek, a kétéltűek 85 %-a, a hüllők 70 %-a, az emlősök 64 %-a, míg az édesvízi halfajok 39 %-a szerepel a listában. Számos fel nem sorolt faj, beleértve a gyakoribb fajokat is, részesül az irányelv szerinti intézkedésekből, többek között az I. mellékletben szereplő élőhelytípusok védelme által.

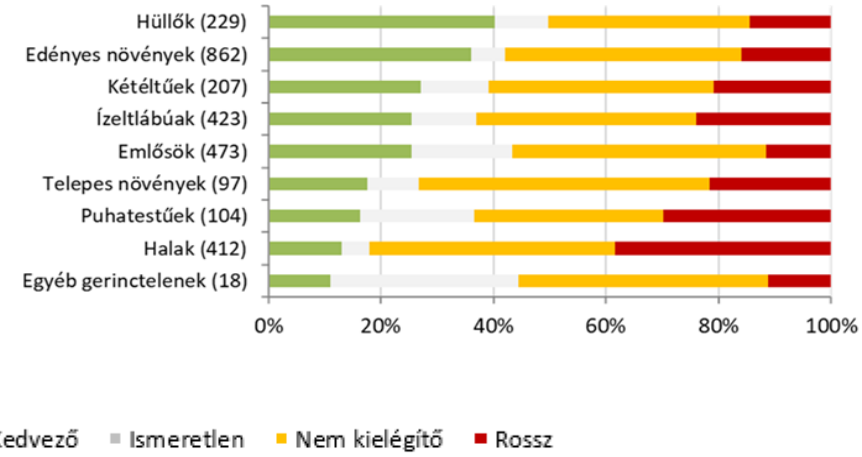
A fajok védettségi helyzete

6a. ábra: A fajok védettségi helyzete uniós szinten

Megjegyzés: A statisztika az uniós fajértékelések számán alapul (2 825).

6b. ábra: A fajok védettségi helyzete csoportonként uniós szinten

Megjegyzés: A csoportonkénti értékelések számát zárójelben tüntettük fel. Az értékelések száma összesen 2 825.

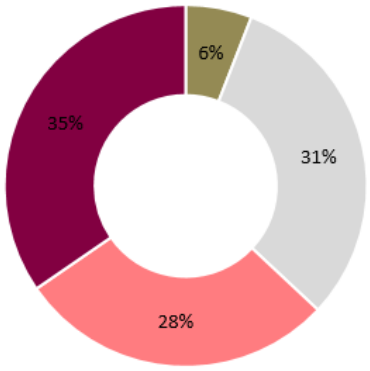
A fajok értékeléseinek több mint negyede (27 %) mutat kedvező védettségi helyzetet, szemben a 2015. évi 23 %-kal. 63 % mutat nem kielégítő vagy rossz helyzetet, ami hasonló a 2015-ös adathoz (60 %). Az „ismeretlen” értékelések száma csökkent a legutóbbi jelentéstételi időszakhoz képest (17 %-ról 10 %-ra), de továbbra is lényegesen magasabb, mint az élőhelyek esetében (4 %). Tagállami szinten a tengeri fajok többségének (59 %) helyzete ismeretlen, szemben a szárazföldi fajok csupán 8 %-ával, ami arra utal, hogy nem fordítanak elegendő forrást ezek megfigyelésére.

Uniós szinten a legmagasabb arányban kedvező helyzetűként értékelt fajcsoportok a hüllők és az edényes növények (36 % illetve 40 %). A puhatestűek és halfajok körülbelül 30 %-a kapott „rossz helyzetű” értékelést.

V. melléklet: fajok, amelyeknek a természetes környezetből való kivonása és felhasználása igazgatási intézkedések tárgya lehet.

A fajok védettségi helyzetének trendjei

7a. ábra: A kedvezőtlen (azaz nem kedvező) vagy ismeretlen helyzetű fajok védettségi helyzetének trendjei uniós szinten

Megjegyzés: A védettségi helyzet trendjei az uniós fajértékeléseken alapulnak (2 049).

7b. ábra: A kedvezőtlen (azaz nem kedvező) vagy ismeretlen helyzetű fajok védettségi helyzetének trendjei csoportonként uniós szinten

Megjegyzés: Az értékelések számát zárójelben tüntettük fel. Az értékelések száma összesen 2 049.

Az uniós szinten nem kielégítő vagy rossz védettségi helyzetűnek értékelt 2 049 faj 35 %-a csökkenő, 6 %-a pedig emelkedő trendet mutat. További 31 %-uknál a trend ismeretlen. Az emlősök, a halak és a nem edényes növények kivételével (10 %, 9 %, illetve 6 %) a nem kielégítő vagy rossz helyzetű, de javuló trendet mutató fajok aránya 5 % alatt marad. Míg a halak több emelkedő trendet mutatnak, mint más fajcsoportok, a romló trendek legnagyobb hányada (közel 50 %-a) is náluk figyelhető meg (a kétéltűekkel együtt). Erősen csökkenő trendekről számolnak be más fajcsoportoknál, pl. a gyepterületeken előforduló fajoknál, mint a lápi tarkalepke *(Euphydryas aurinia)* és a kékes hangyabogáncs *(Jurinea cyanoides)*.

3. A védettségi helyzet és a trendek fejlődése

3.1. A 2020-ig teljesítendő biodiverzitási stratégia 1. számú célkitűzése felé megtett előrelépés

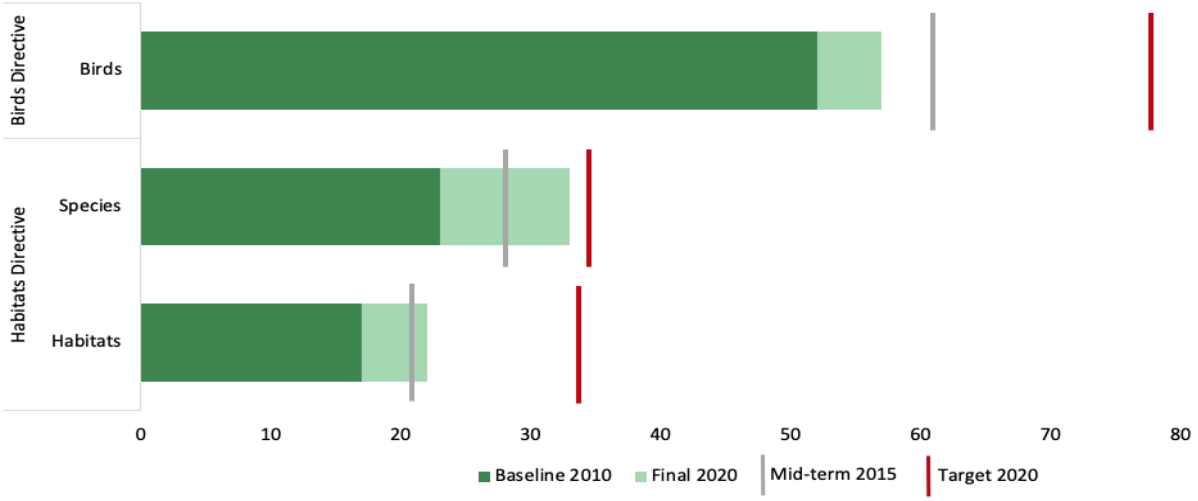
A tagállamok által az értékeléshez szolgáltatott információk alapján meghatároztuk, hogy a 2020-ig teljesítendő biodiverzitási stratégia[14] 1. számú célkitűzése milyen mértékben valósult meg. A célkitűzés az volt, hogy megállítsuk az uniós természetvédelmi jogszabályok hatálya alá tartozó valamennyi faj és élőhely helyzetének romlását, valamint számottevően és

[14] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, *Életbiztosításunk, természeti tőkénk: a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő uniós stratégia* (COM(2011) 244 végleges).

mérhetően javítsuk a helyzetüket annak érdekében, hogy 2020-ra (a 2010-es értékelésekhez viszonyítva):

- 100 %-kal több élőhely-értékelés legyen kedvező vagy javuló védettségi helyzetű (azaz az összes 34 %-a);
- az élőhelyvédelmi irányelv értelmében végzett fajértékelések közül 50 %-kal több tükrözzön kedvező vagy javuló védettségi helyzetet (35 %); valamint
- a madárvédelmi irányelv értelmében végzett fajértékelések közül 50 %-kal több (78 %) tükrözzön biztonságos vagy javuló helyzetet.

8. ábra: Az 1. számú célkitűzés felé megtett előrelépés (az értékelések százalékában)

Megjegyzés: Mindegyik oszlop a kedvező helyzetű vagy javuló értékelések százalékos arányát jelenti.

A 2010-es kiindulási ponthoz képest korlátozott előrelépés történt a 2020-as célkitűzések felé, kivéve a madaraktól eltérő fajokat, ahol a célkitűzés majdnem teljesült. Egyes élőhelyek és fajok tekintetében a folyamatos romlás felülmúlja a javulást. A 2019-ben közölt adatok azt mutatják, hogy a romló trendet mutató fajok és élőhelyek aránya kissé még nőtt is: a madarak esetében 20 %-ról 23 %-ra, az egyéb fajok esetében 22 %-ról 26 %-ra és az élőhelyek esetében 30 %-ról 32 %-ra.

Nem teljesült az a 2020-ra vonatkozó célkitűzés, hogy az élőhely-értékelések 34 %-a kedvező vagy javuló helyzetű legyen (a hiány 12 százalékpont). A madaraktól eltérő fajoknál azonban azok aránya, amelyek helyzetét kedvezőnek vagy javulónak ítélik, majdnem elérte a 2020-as 35 %-os részcélt (a hiány 2 százalékpont). A madárállomány trendjeinek alakulása vegyes képet mutat, a biztonságos és javuló fajok számának 2010 és 2015 közötti növekedésével, de 2015 és 2020 között némi romlással (-3 százalékpont), a 78 %-os céltól több mint 20 százalékponttal elmaradva. A 2020-ig teljesítendő biodiverzitási stratégia 1. számú célkitűzését tehát nem értük el.

3.2. Előrelépések a tagállamokban

A „védettségi helyzet” köztudottan lassan változik, ezért nem túl érzékeny rövid távú mutatója a fejlődésnek. Az uniós szintű értékelések emellett elrejthetik az egyes tagállamok előrelépéseit. Ezért az országszintű pozitív és stabilizálódó trendek (amikor az előző jelentéstételi időszak romló trendje mostanra valóban stabilra változik) olyan pozitív fejlődést jelentenek, amelyet figyelembe kell venni és elemezni kell a védettségi helyzet pozitív változásain felül is.

A tagállamok nemzeti/regionális élőhelyi értékeléseinek átlagosan 6 %-a mutat javulást, leggyakrabban az erdők és édesvízi élőhelyek (a csoport összes értékelésének 10 %-a), a fenyérek és cserjések (7 %), a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok, illetve a dűnék (6 %) élőhelyei esetében. A tengerparti élőhelyek javulására példa a finnországi balti tengerparti parti rétek esete.

Ehhez hasonlóan a madaraktól eltérő fajok összes nemzeti/regionális értékelésének átlagosan 6 %-a mutat javulást. A legtöbb javulás az emlősöknél történt (a jelentésben szereplő összes emlősértékelés 9 %-a mutat javulást), őket a halak (8 %) és az edényes növények (5 %) követik. Az emlősökre példaként említhető az eurázsiai hód (*Castor fiber*), a kúpos fóka (*Halichoerus grypus*) és a borjúfóka (*Phoca vitulina*).

A madarak esetében a nemzeti szintű javulást másképpen határozzák meg, mivel nincs nemzeti értékelés a védettségi helyzetről és a helyzet trendjeiről. Ezért az állományra vonatkozó pozitív rövid távú trend vagy az előző nemzeti jelentésben szereplő negatív hosszú távú trendet követő stabilizáció javulásnak tekinthető. Összesen 2 148 tagállami jelentés mutat javulást a fenti kritériumok szerint. Ez globálisan 397 madárfajnak és alfajnak felel meg, amelyek helyzete legalább egy tagállamban javult legalább egy, a jelentésben szereplő évszakban. A javuló fejlődési trendű madarak körülbelül 44 %-a vándorló vízimadár[15]. Számos ilyen faj tengeri fajnak is minősül az EU tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelve alapján, és az összes javulás 33 %-át teszik ki. A mezőgazdasági területekhez kötődő és az erdei madárfajok mindegyike körülbelül 9 %-ot tesz ki. A javuló helyzetű madárfajokra példaként említhető a rétisas (*Haliaeetus albicilla*), a daru (*Grus grus*), a vörös kánya (*Milvus milvus*) és a nagy kócsag (*Ardea alba*).

3.3. Az adatok minőségének fejlődése

A védettségi helyzet alakulásának értékelése megköveteli, hogy valamennyi tagállamban megfelelő ellenőrzési rendszerek működjenek. Sok esetben azonban a közölt információk más célból végzett részleges felmérésekből származnak. Más esetekben a tagállamok nem rendelkeznek megfelelő adatokkal, és szakértői véleményekre támaszkodnak. Az élőhelyvédelmi irányelvben szereplő élőhelyek és fajok esetében a bejelentett információk több mint 40 %-a részleges felmérésekből származik, és több mint 20 %-a csak szakértői véleményen alapul. A madarakkal kapcsolatos adatok esetében az információk több mint

[15] Az afrikai-eurázsiai vándorló vízimadarak védelméről szóló megállapodás hatálya alá tartoznak.

30 %-a részleges felmérésekből származik, és több mint 15 %-a szakértői véleményen alapul. Ez a jelentési forduló azt mutatja, hogy a nem kielégítő vagy hiányos adatok miatti korlátok továbbra is fennállnak (habár a tagállamok között nagyon eltérő mértékben és kevésbé, mint 2015-ben). Mindazonáltal az itt bemutatott adatok mérföldkőnek számítanak az Unió természeti állapotának felmérésében, és erős alapot jelentenek a jelentéstétel, az értékelés és a végrehajtás javításához, hogy képesek legyünk elérni a 2030-ig teljesítendő európai uniós biodiverzitási stratégia céljait.

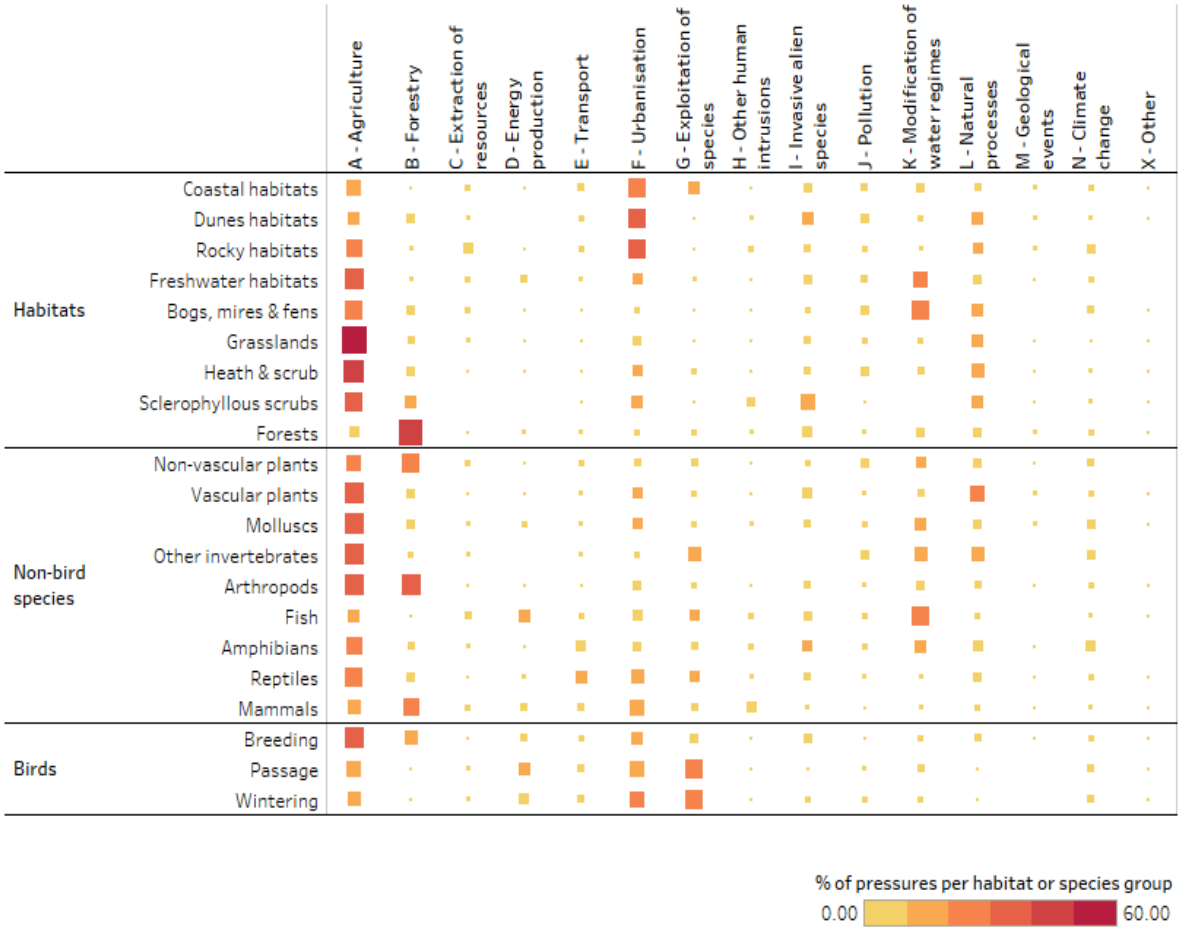
4. Terhelések és válaszlépések

4.1. Terhelések

Európa a világ egyik legsűrűbben lakott régiója. Az emberi tevékenység évszázadok alatt formálta tájait, és nagyban hozzájárult biológiai sokféleségéhez, pl. az olyan természetközeli élőhelyekkel, mint az extenzív kaszálórétek és féltermészetes száraz gyepterületek. Az emberi tevékenység azonban számos őshonos faj és élőhelytípus esetében romlást és hanyatlást is okozott – különösen (és sokkal gyorsabban) az elmúlt 100 évben.

A tagállamok az egyes fajok és élőhelyek esetében beszámoltak a fajok és az élőhelyek pusztulásának fő okairól. Összességében 67 000 bejegyzést nyújtottak be egy 15 kategóriában 203 egyéni terhelést felsoroló jegyzék segítségével (az „A – mezőgazdaság”-tól az „X – egyéb”-ig).

9. ábra: Az 1-es szintű terhelési kategóriák megoszlása az élőhelyek, a madaraktól eltérő fajok és a madarak között

Mind az élőhelyek, mind a fajok tekintetében a leggyakrabban jelentett terhelés a mezőgazdaságból származik, ami a mezőgazdasági földhasználat relatív nagyságrendjét és a gazdálkodási gyakorlatok változását tükrözi (intenzívebbé válás és az extenzív mezőgazdaság megszüntetése). Az extenzív agrárgazdálkodás természetközeli élőhelyeket hoz létre és tart fenn, amelyek állat- és növényvilága változatos.Az 1950-es évek óta azonban az intenzívebb és specializálódó gazdálkodás egyre inkább hozzájárul biológiai sokféleség folyamatos csökkenéséhez. Mindez legsúlyosabban a gyepterületeket, az édesvízi élőhelyeket, a fenyéreket és cserjéseket, valamint a tőzegmohalápokat, élő tőzeglápokat és rétlápokat érinti. Különösen veszélyeztetettek a mezőgazdaságtól függő természetközeli élőhelyek[16], például a gyepterületek, ezek védettségi helyzete lényegesen rosszabb, mint más, a mezőgazdaságtól nem függő élőhelytípusok esetében (45 %-ukat értékelték rossznak, szemben más élőhelyek 31 %-ával). 2015-höz képest a mezőgazdasági élőhelyek értékelése a védettségi helyzet általános romlását mutatja: a kedvező helyzet 14 %-ról 12 %-ra csökkent, a rossz helyzet pedig 39 %-ról 45 %-ra nőtt. A mezőgazdasági élőhelyeknek csupán 8 %-a mutat javuló fejlődési trendet, míg 45 %-uk helyzete romlik. Számos madár-, hüllő-, puhatestű-, kétéltű-,

[16] Halada, L., Evans, D., Romão, C. and Petersen, J. E., 2011, 'Which habitats of European importance depend on agricultural practices?' Biodiversity and Conservation (Mely európai jelentőségű élőhelyek függnek a mezőgazdasági gyakorlattól? – Biológiai sokféleség és természetvédelem), 20(11) 2 365–2 378.

ízeltlábú- és edényes növényfaj is érintett, és a mezőgazdasági területek biológiai sokfélesége folyamatosan csökken.

A kategóriák között összességében a hidrológiai rendszerek megváltoztatása (beleértve a „K – a vízrendszerek megváltoztatása” kategóriába tartozó többcélú változásokat és a más kategóriákba, pl. az „A – mezőgazdaság” kategóriába tartozó hidrológiai változásokat) a beszámolók szerinti második leggyakoribb terheléstípus. Ezt az urbanizáció és a szennyezés követi:

- a vízrendszerek megváltoztatásával kapcsolatos terhelések több forrásból származnak. Például a mezőgazdasági vízelvezetési tevékenységek és a vízerőművek az összes hidrológiai vonatkozású terhelés 14 %-át, illetve 13 %-át teszik ki. Nem meglepő, hogy az ebbe a kategóriába tartozó terhelések különösen jelentősek az édesvízi élőhelyek és halfajok, de a szénben gazdag ökoszisztémák, például a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok esetében is;
- az urbanizációval kapcsolatos főbb terhelések többek között a sport, az idegenforgalom és a szabadidős tevékenységek, és mindez különösen a tengeri/tengerparti élőhelyeket érinti. A természetes és féltermészetes területek átalakítása lakóterületté, településsé vagy üdülőterületté elsősorban a gyepterületek élőhelyeit és az erdőket érinti; valamint
- a szennyezés számos élőhely és faj szempontjából kulcsfontosságú terhelés, és a mezőgazdasági tevékenységek teszik ki a szennyezéssel járó terhelések majdnem felét (48 %). Ezt a kategóriát a vegyes forrásból származó szennyezés (28 %, a „J – szennyezés” kategóriában feltüntetettek szerint), majd az urbanizáció (21 %) követi.

A terhelési kategóriák relatív hatásában különbségek tapasztalhatók az élőhelyek és a fajcsoportok között:

- az erdészeti tevékenységek jelentik a fajok tekintetében a második legnagyobb terhelési kategóriát, ezek különösen az ízeltlábúakat, az emlősöket és a nem edényes növényeket érintik. A jelentések szerint számos, az erdőktől függő fajt érint az elhalt, pusztuló és öreg fák eltávolítása (beleértve az egészségügyi fakitermelést), az őserdők területét csökkentő erdőgazdálkodás és a tarvágás. Szintén az erdészet az uralkodó terhelési csoport az I. mellékletben szereplő erdőtípusok többségénél, amelyek a védettségi helyzet romlását mutatják 2015-höz képest: a kedvező helyzet 16 %-ról 14 %-ra csökkent, a rossz helyzet pedig 27 %-ról 31 %-ra nőtt az értékelések szerint.
- a fajok kizsákmányolása jelenti a legnagyobb terhelést a telelő és átvonuló madarak számára; idetartozik az illegális kilövés vagy elejtés, a vadászat és a véletlenszerű elejtés. A 26 európai országban végzett legújabb kutatások évente legalább 52 millió madár elejtésével számolnak[17]. A kizsákmányolás által érintett egyéb fajok a halak, az emlősök és a hüllők közül kerülnek ki. A halak a leginkább érintett csoportok közé

[17] Hirschfeld, A. *et al.*, 2019, ‘Bird-hunting in Europe: an analysis of bag figures and the potential impact on the conservation of threatened species’ (Madárvadászat Európában: a madárterítékek számának és a veszélyeztetett fajok megőrzésére gyakorolt lehetséges hatások elemzése), *British Birds:* 153–166.

tartoznak a tengeri[18] és az édesvízi lehalászás miatt. Az emlősökre gyakorolt hatás kettős:

- az olyan nagy szárazföldi emlősök, mint a szürke farkas (*Canis lupus*), az eurázsiai hiúz (*Lynx lynx*) és az európai vidra (*Lutra lutra*), többnyire illegális vadászatnak vannak kitéve;
- a kis cetfélékre, például a közönséges delfinre (*Delphinus delphis*) és a barna delfinre (*Phocoena phocoena*) elsősorban a halászeszközökkel történő járulékos befogás és a tengeri lehalászási tevékenységek egyéb hatásai, például a zsákmányállatok állománycsökkenése és a fajok megzavarása jelentenek veszélyt; a tengeri emlősökre gyakran van hatással a különböző forrásokból származó szennyezés, a hajózási útvonalak és a kompok üzemeltetése (a víz alatti zaj és a hajóval való ütközés miatt), valamint a katonai műveletek (a hajóval való ütközések, katonai szonárok zavaró hatása miatt).

- a vízerőművek a vándorló és az édesvízi halak számára az energiával kapcsolatos terhelések egyetlen és legfontosabb forrását jelentik. Miközben a szél-, hullám- és árapály-energia terhelése számos fajra nézve jelent kockázatot, a madarak a villamosenergia-átviteli és a kommunikációs átviteli infrastruktúráknak is különösen ki vannak téve. A megújuló energiák kiterjesztése kulcsfontosságú uniós szakpolitika az éghajlatváltozás kezelésének elősegítésére (amely maga is jelentős és növekvő terhelést gyakorol a biológiai sokféleségre), de a nem megfelelően megtervezett és elhelyezett fejlesztések a védett fajok és élőhelytípusok számára további terhelésekhez vezethetnek;
- az idegenhonos inváziós fajok jelentős és növekvő veszélyt jelentenek az őshonos európai növény- és állatvilágra. Hatásuk az elmúlt jelentéstételi időszak óta számottevően megnőtt. Az „Unió számára veszélyt jelentő inváziós fajok”[19] az ebben a kategóriában jelentett terheléseknek körülbelül 20 %-át teszik ki, míg jóval több olyan idegenhonos inváziós faj hatásáról érkezett jelentés, amelyek még nem szerepelnek az Unió számára veszélyt jelentő fajok jegyzékében. Az idegenhonos inváziós fajok által okozott terhelés jobban érinti az élőhelyeket, mint a fajokat, de közvetlen hatással lehet bizonyos madár-, kétéltű-, hal- és edényes növényfajokra is;
- annak ellenére, hogy az éghajlatváltozás a 2013–2018 közötti időszakban nem szerepelt a különösebben jelentős terhelések között, a jövőre vonatkozó forgatókönyvek[20] azt jósolják, hogy drámai hatással lesz az európai növényekre és

[18] Az élőhelyvédelmi irányelv hatálya érintőlegesen terjed ki a tengeri halakra (csupán az anadrom halak több fajára).

[19] Az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének vagy behurcolásának és terjedésének megelőzéséről és kezeléséről szóló 1143/2014/EU rendelet tartalmazza az Unió számára veszélyt jelentő inváziós fajok jegyzékét (HL L 317., 2014.11.04., 35. o.).

[20] Lásd például: IPBES (2018), *The IPBES regional assessment report on biodiversity and ecosystem services for Europe and Central Asia*, Rounsevell, M. *et al.* Secretariat of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Bonn, Germany (Az IPBES regionális értékelő jelentése a biológiai sokféleségről és az ökoszisztéma-szolgáltatásokról Európában és Közép-Ázsiában, Rounsevell, M. et al., A biológiai sokféleséggel és az ökoszisztéma-szolgáltatásokkal foglalkozó kormányközi tudományos-szakpolitikai platform (IPBES) titkársága, Bonn, Németország). 892 oldal.

állatokra, és sok területen a biológiai sokféleség felgyorsult csökkenéséhez és elsivatagosodáshoz vezet majd. A klímaváltozással kapcsolatban a jelentésekben leggyakrabban szereplő terhelés az aszály és a csapadék csökkenése volt; ezek a kétéltűeket érintő összes bejelentett terhelés 5 %-át tették ki.

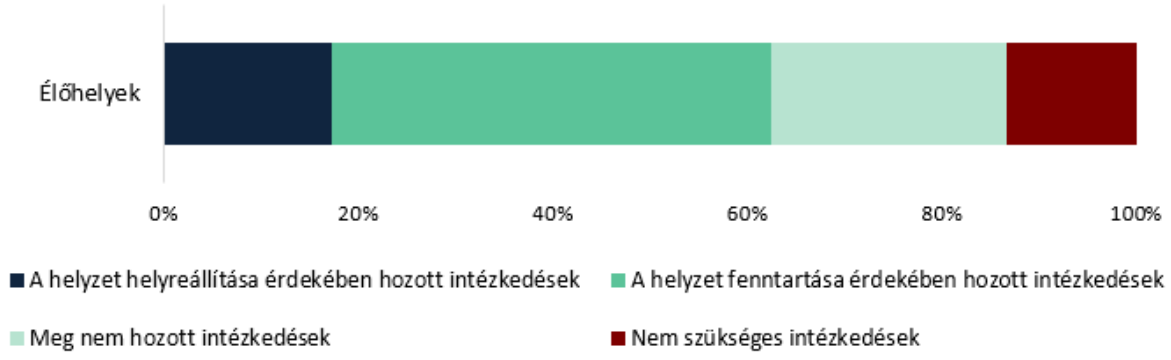
4.2. Válaszlépések (természetvédelmi intézkedések)

A terhelésekről szóló jelentésekkel párhuzamosan a tagállamok arról is jelentést nyújtottak be, hogy megtették-e azoknak az intézkedéseknek a többségét, amelyek a Natura 2000 terület kijelölését igénylő uniós jelentőségű faj vagy élőhely számára szükségesek. Az ilyen intézkedések célja a fajok és az élőhelyek jó helyzetének fenntartása vagy helyreállítása, és konkrét helyszíni cselekvéseket tartalmaznak a korábbi és a jelenlegi terhelések hatásainak enyhítésére és megszüntetésére. A tagállamoknak meg kell hozniuk a Natura 2000 területekre vonatkozó szükséges természetvédelmi intézkedéseket.

Nemzeti jelentéseik azt mutatják, hogy:

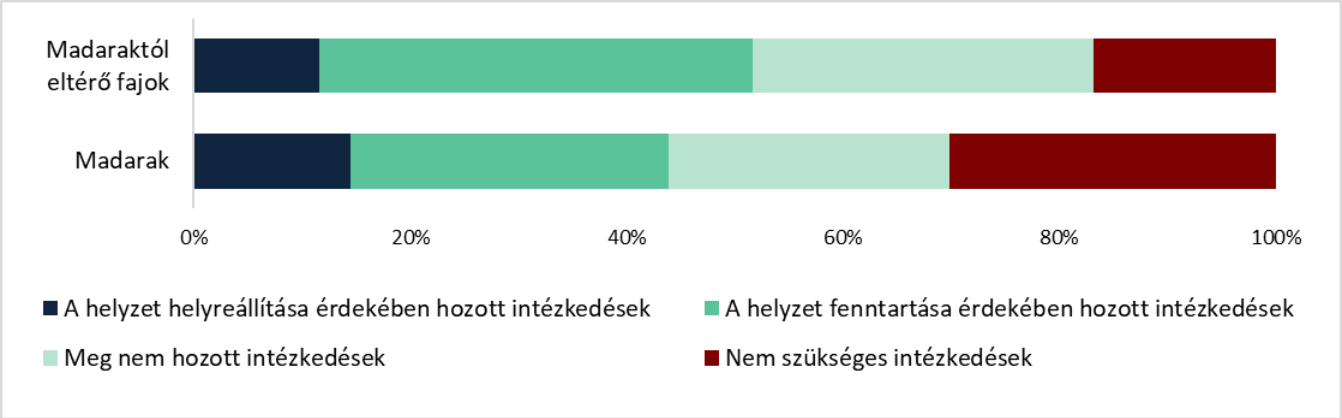
- a legtöbb intézkedést mind a Natura 2000 hálózaton belül, mind azon kívül is alkalmazzák;
- a tagállamok élőhelyeinek mintegy 60 %-a esetében jelentették a szükséges intézkedések megtételét, elsősorban a jelenlegi helyzet fenntartása vagy az élőhelyek szerkezetének és funkcióinak helyreállítása érdekében; a bejelentett intézkedéseknek csupán 4 %-a irányult az élőhely növelése;
- messze a legelterjedtebbek a mezőgazdasági területek megfelelő ökológiai állapotban tartására irányuló védelmi intézkedések, ezáltal reagálva a gazdálkodás által okozott terhelésekre;

10. ábra: Az élőhely-védelmi intézkedések végrehajtási állapota (a tagállamok által elvégzett összes élőhelytípus-értékelés százalékában)

- hasonló a helyzet a fajok esetében is. A madarakra vonatkozó jelentéseknek mintegy 40 %-a, a madaraktól eltérő fajokról szóló jelentéseknek pedig körülbelül 50 %-a jelzi, hogy hoztak intézkedéseket. A nem madárfajokra vonatkozó intézkedések legnagyobb részének célja a jelenlegi helyzet fenntartása. A helyreállítási intézkedések kevésbé hangsúlyos szerepet játszanak.

11. ábra: A fajvédelmi intézkedések végrehajtásának helyzete (a tagállamok által elvégzett összes fajértékelés százalékában, az élőhely-kijelölést igénylő fajok esetében)

A tagállami intézkedések ellenére a védettségi helyzet és a fejlődési trendek nem javultak a jelentéstételi időszak alatt; valójában számos faj és élőhelytípus esetében (beleértve azokat is, amelyeknél a Natura 2000 terület kijelölése a megőrzés egyik legfontosabb mechanizmusa) tovább romlottak. Ezért egyértelmű (és a jelentések is megerősítik), hogy a tagállamok nem tették meg a szükséges természetvédelmi intézkedéseket (legalábbis nem az elvárt mértékben), és egyes esetekben nem is azonosították őket megfelelően.

Az intézkedések hatékonyságának elemzése a legtöbb élőhely és fajcsoport esetében pozitív összefüggést mutat a végrehajtott intézkedések és jó védettségi helyzet között. Továbbá a proaktív helyreállítási intézkedések (pl. a szerkezet és a funkciók helyreállítása) valóban fejlődéshez vezetnek.

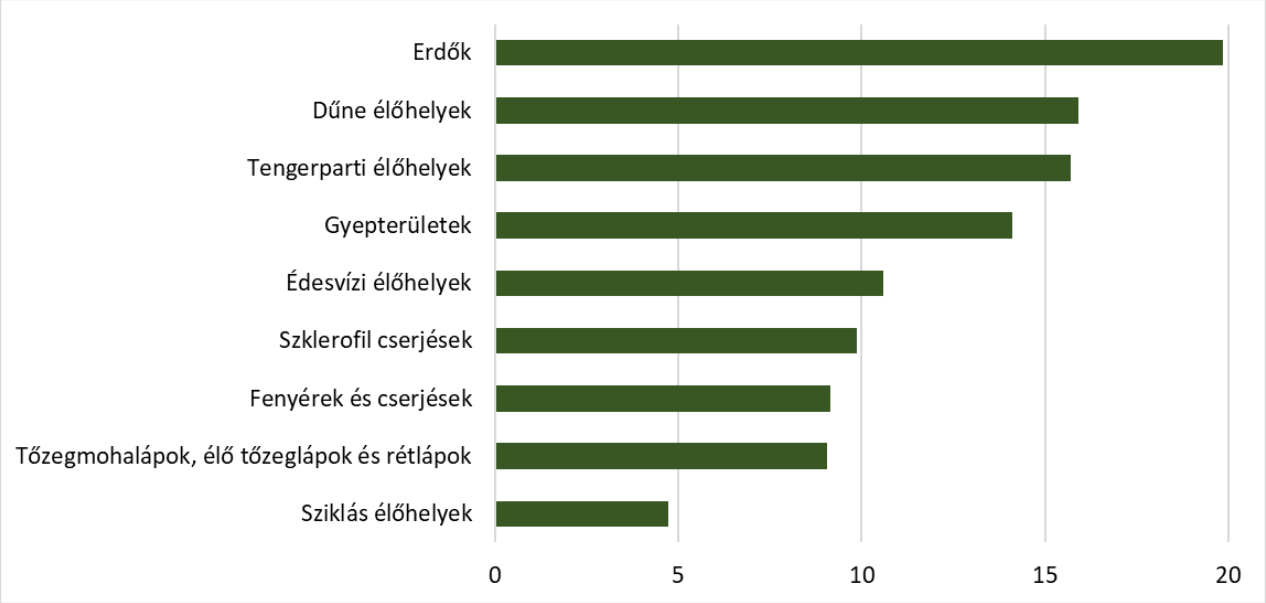
4.3. Az élőhelyek helyreállítási szükségletei

Egy élőhelytípus esetében a „kedvező védettségi helyzet” azt jelenti, hogy természetes kiterjedése, az azon belül található területek nagysága, szerkezete és funkciói mind kellően nagyok és kedvező állapotban vannak; jövőbeli kilátásai is pozitívak. Ezzel összefüggésben a helyreállítás az alábbiakra vonatkozik:

1. az élőhely meglévő területei állapotának (azaz minőségének) javítása célzott védelmi intézkedések révén; valamint
2. elegendő felület biztosítása az élőhely-újrateremtés révén (azaz egy élőhely további területeinek létrehozása, például a vizes élőhely helyreállítása korábban lecsapolt mezőgazdasági földterületből vagy az őshonos védett erdős élőhelyek kiterjesztése).

Az I. melléklet szerinti élőhelytípusok helyreállítási követelményeinek értékelése azt mutatja, hogy az élőhelycsoportok és a bioföldrajzi régiók szükségletei jelentősen eltérnek.

12. ábra: Az I. mellékletben szereplő élőhelycsoportok területeinek azon részei, amelyek javításra szorulnak, a tagállamok jelentése szerint

Megjegyzés: Az Egyesült Királyságot és a 8310-es élőhelyet (természetes barlangok) kivettük a számításokból.

Az értékelés néhány fontosabb megállapítása a következő:

- a javításra szoruló védett élőhelyek területe a becslések szerint átlagosan körülbelül 215 000 km^2 (vagyis az EU-27[21] területének 5 %-a). Az erdők esetében a legrosszabb a helyzet, mintegy 19,5 %-uk (kb. 100 000 km^2) szorul javításra, ezt követik a tengerparti élőhelyek 16 %-kal (kb. 46 000 km^2), a gyepterületek 13,5 %-kal (kb. 33 000 km^2), az édesvízi élőhelyek 10,5 %-kal (kb. 13 500 km^2) valamint a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok 9 %-kal (kb. 10 900 km^2);
- az I. mellékletben szereplő élőhelyek közül legalább 11 000 km^2-nyit kell újrateremteni, bővítve ezáltal a meglévő területet annak érdekében, hogy minden élőhelytípus hosszú távon is életképes legyen. A legnagyobb újrateremtendő területet igénylő élőhelycsoportok az erdők (4 600 km^2), a gyepterületek (1 900 km^2), a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok (1 700 km^2), valamint a tengerparti élőhelyek (1 400 km^2). Összességében ez az említett élőhelycsoportok teljes meglévő területének 1–1,5 %-át jelenti;
- a meglévő élőhelyi területek állapotának javítására a legnagyobb szükség a kontinentális, a mediterrán, az atlanti, az atlanti-óceáni és boreális bioföldrajzi régiókban van;
- az I. mellékletben felsorolt, helyreállítást igénylő élőhelyek közül sok különösen gazdag szénben, ami jelentős potenciált kínál a szén felszín feletti és föld alatti biomasszában, valamint a talajban történő tárolására és megkötésére. Ezeknek a

[21] A helyreállítási szükségletek számítása az Egyesült Királyság adatai nélkül történt.

szénben gazdag területeknek körülbelül 16 %-a igényel javítást (154 000 km^2). Helyreállításuk és fenntartásuk jelentősen hozzájárulhat az éghajlatváltozás mérsékléséhez; valamint

- mivel az ellenőrzési adatok nem elégségesek, az I. mellékletben szereplő, helyreállításra szoruló élőhelyterületek valószínűleg sokkal nagyobbak, mint a jelenlegi becslések. A szén-dioxidban gazdag és a nagy biológiai sokféleséget mutató területek, a kezelés hatásai, az élőhelyek állapota és egyéb tényezők átfogó feltérképezése szükséges ahhoz, hogy a döntéshozókat tájékoztathassuk a helyreállítás prioritásairól. A madarak és az egyéb fajok helyreállítási igényeivel is foglalkozni kell, de ezekről jelenleg nincsenek adatok.

5. A Natura 2000 hálózat szerepe

A Natura 2000 hálózat a madárvédelmi irányelv szerint besorolt különleges védelmi területekből (KVT) és az élőhelyvédelmi irányelv szerint kijelölt különleges természetmegőrzési területekből (KTT) áll[22]. A védett területek legnagyobb összehangolt hálózatát képviseli a világon, az Unióban pedig a legfőbb eszköz a védett élőhelyek és fajok védettségi helyzetének fenntartására/helyreállítására.

2019 végén a Natura 2000 hálózat 27 852 területből állt, összesen 1 358 125 km^2 területen. Ez az Unió szárazföldi területének 17,9 %-át, tengervizeinek 9,7 %-át tette ki. A lefedettség tagállamonként jelentősen eltér: a szárazföldi lefedettség a dániai 8 %-tól a szlovéniai 38 %-ig, a tengeri lefedettség pedig az olaszországi 2 %-tól a németországi 46 %-ig terjed[23].

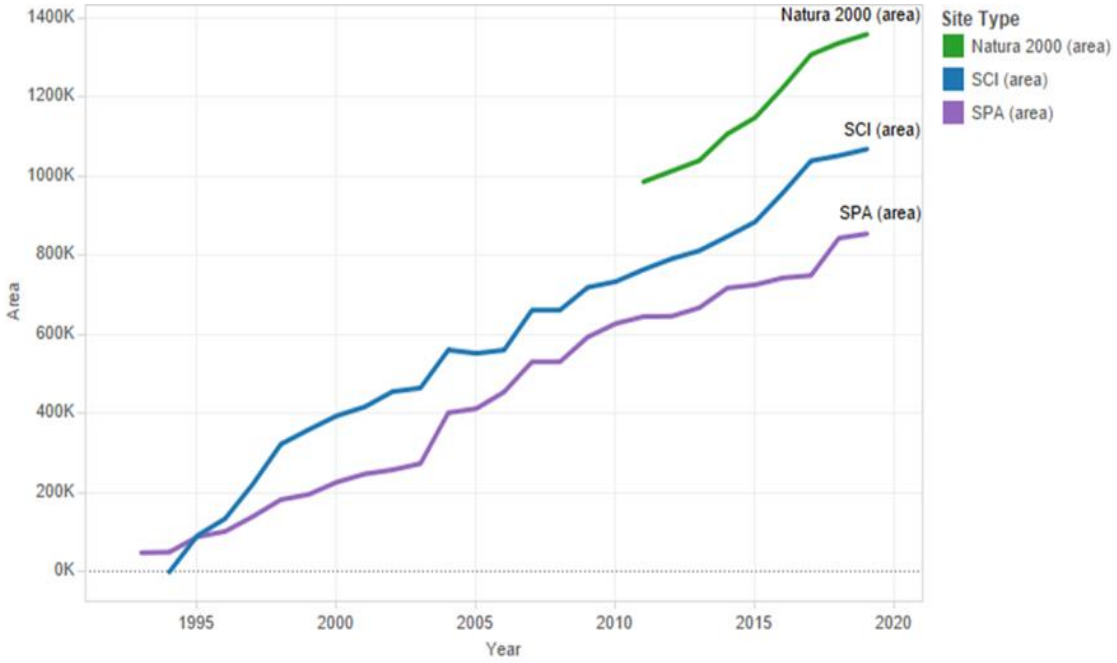
Az utolsó jelentéstételi időszak óta:

- a tengeri hálózat területe megduplázódott;
- a kijelölt különleges természetmegőrzési területek száma 7 262 új kijelöléssel több mint megduplázódott; valamint
- jelentősen megnőtt az olyan területek száma, amelyekkel kapcsolatban átfogó kezelési tervekről számoltak be.

[22] Az élőhelyvédelmi irányelv értelmében a tagállamok olyan „közösségi jelentőségű természeti területeket” (KJT) javasolnak, amelyeket a Bizottság azután felvesz a bioföldrajzi jegyzékbe. A tagállamoknak ezután 6 év áll rendelkezésükre, hogy a KJT-ket KTT-ként jelöljék meg.

[23] Ezek a partvonaltól 200 tengeri mérföldön belüli tengeri területek adatai; nem tartalmazzák a kiterjesztett kontinentális talapzat Natura 2000 területeit (Írországra, Portugáliára és az Egyesült Királyságra vonatkozóan).

13. ábra: A Natura 2000 hálózat összesített felülete km²-ben, 1993–2019

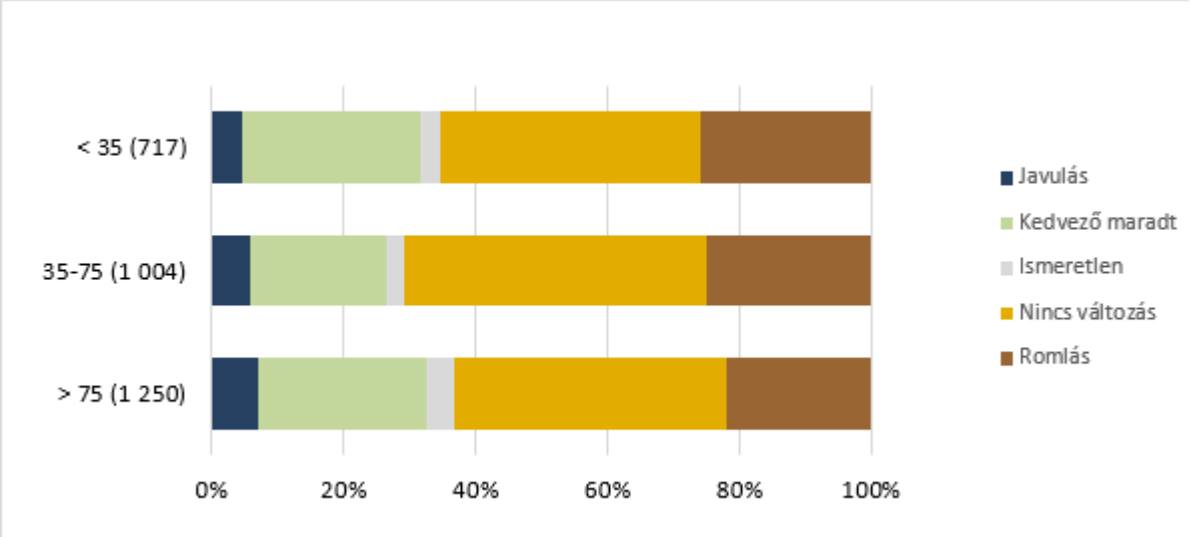
Megjegyzés: A számok az EU-28-ra vonatkoznak, és tartalmazzák a KVT-ket, a KJT-ket, a KKT-ket és a javasolt KJT-ket (amelyek együtt alkotják a kék KJT vonalat). Sok esetben a Natura 2000 területek (részben vagy egészben) mind KVT-k, mind KTT-k és KJT-k. A térinformatikai adatok kezelésének korlátai miatt a Natura 2000 területét módszeresen csak 2010 után számították ki.
Forrás: Natura 2000 adatbázisok

5.1. A Natura 2000 hatékonysága

A jelenlegi jelentéstételi gyakorlat nem nyújt olyan információt, amely lehetővé tenné a fajok és élőhelyek védettségi helyzetének közvetlen összehasonlítását a Natura 2000 hálózatán belül és kívül. Ezért más lehetséges hatékonysági mutatókat is megvizsgáltunk, például a fajok és az élőhelyek hálózatban való képviseletének kapcsolatát, valamint a kedvező helyzetet, illetve javuló fejlődési trendeket mutató fajok és élőhelyek arányát. A tagállamok értékelésén alapuló eredmények a következőket mutatják:

- a fajok és az élőhelyek átlagosan nagyobb valószínűséggel kapnak kedvező védettségi helyzetű értékelést, ha az élőhelyük területe vagy az állományuk jól képviselteti magát (> 75 %) a hálózatban, összehasonlítva a kevésbé jól képviseltekkel. Ez a dűnék élőhelyei, az erdők, valamint a kétéltűek és a halak esetében a nyilvánvalóbb; valamint
- a Natura 2000 területeken nagy arányban (> 75 %) képviselt élőhelytípusok (kissé) nagyobb javulást és kisebb romlást mutatnak, mint azok, amelyek kevésbé vannak képviselve. A jelentésben szereplő több mint 8 %-os javulás azt jelzi, hogy a tőzegmohalápok, élő tőzeglápok és rétlápok különösen sokat profitáltak a Natura 2000 lefedettségből. Azok az élőhelyek, amelyek a legjelentősebb javulást mutatták, például a száraz-atlanti-partvidéki fenyérek nyugati hangával (*Erica vagans*) és a parti dűnék *Juniperus* fajokkal, széles körben védettek a hálózatban.

14. ábra: Az I. mellékletben szereplő élőhelyek védettségi helyzetének és fejlődési trendjeinek változásai a Natura 2000 különböző lefedettségi osztályaiban (<35 %, 35–75 %, >75 %)

Megjegyzés: A „javulás” az olyan nem kielégítő vagy rossz értékelésekre vonatkozik, amelyek javultak vagy kielégítőre változtak, a „kedvező maradt” a kedvező helyzetüket megőrző értékelésekre, a „nincs változás” azokra a nem kielégítő vagy rossz értékelésekre, amelyek nem javultak vagy romlottak, a „romlás” azokra a nem kielégítő vagy rossz értékelésekre, amelyek tovább romlottak, illetve azokra, amelyek kedvezőről nem kielégítőre vagy rosszra változtak, az „ismeretlen” pedig a fejlődési trend nélküli értékelésekre. A csoportonkénti értékelések számát zárójelben tüntettük fel. Az értékelések száma összesen 2 970.

Összességében a jelentésekben szereplő információk alapján nem vonhatunk le határozott következtetéseket a Natura 2000 hálózat hatékonyságáról. Ez különösen a korlátozott ellenőrzésnek köszönhető, főként annak a közös gyakorlatnak, hogy a Natura 2000 területek közül csak egy bizonyos minta ellenőrzésére kerül sor. Annak érdekében, hogy kielégítően értékelhessük a Natura 2000-hez kapcsolódó intézkedések hatékonyságát, az ellenőrzés során több adatot lenne szükséges gyűjteni a hálózaton belüli és kívüli területekről, valamint a természetvédelmi kezelés minőségéről.

Annak ellenére, hogy van néhány pozitív jele a hálózat hozzájárulásának a védettségi helyzethez, a rendelkezésre álló információk határozottan arra utalnak, hogy a hálózatban rejlő lehetőségek még mindig nincsenek kiaknázva, és hogy továbbra is foglalkozni kell a jelentős végrehajtási hiányosságokkal.

6. Következtetések és kilátások

Ez a védettségi helyzetet értékelő jelentés az Unióban valaha végzett legkiterjedtebb és legteljesebb, természettel foglalkozó állapotfelmérés. Erős alapot nyújt a természetvédelmi irányelvek végrehajtásának értékeléséhez, és szilárd kiindulópontot a 2030-ig teljesítendő új biodiverzitási stratégia alapján elért haladás méréséhez.

Az értékelés azt mutatja, hogy az Uniónak még nem sikerült megfékeznie a természetvédelmi szempontból fontos védett élőhelytípusok és fajok hanyatlását. A természet leromlásához vezető legfontosabb föld- és vízhasználati terhelések továbbra is fennállnak, ami jelentős elégtelenséget mutat a 2020-ra vonatkozó célkitűzéshez képest, amely szerint meg kell állítani és mérhető módon meg kell fordítani a fajok és az élőhelyek helyzetének romlását.

A tagállamokból származó inspiráló sikertörténetekből látszik, hogy mit lehet elérni célzott fellépéssel, amely gyakran kap támogatást az EU LIFE programjának[24] kezdeményezésein keresztül, vagy a közös agrárpolitika keretében létrehozott agrár-környezetvédelmi programok által. Ilyen sikerek azonban nem valósulnak meg kellő mértékben.

A két irányelv végrehajtása során az elmúlt 6 évben elért fejlődés (a Natura 2000 hálózat jelentős kiterjesztése és további területek kezelési tervének kidolgozása) nem volt elegendő a védettségi helyzet javításához. A védett területek teljesen működőképes hálózatának kiépítése még mindig befejezetlen, különösen a tengeri környezetben. Ezen túlmenően még számos helyszínen életbe kell léptetni a szükséges, világosan meghatározott természetvédelmi célkitűzéseken alapuló védelmi intézkedéseket. A természetbe való szükséges beruházás nem valósult meg, többek között a védett területek hálózatán belüli és azon kívüli helyreállítás tekintetében. A természet szükségleteit nem építették be kellőképpen a legfontosabb föld- és vízhasználati szakpolitikákba, hogy leküzdhessék az olyan ágazatokból adódó negatív terheléseket, mint a mezőgazdaság és az erdészet. A halgazdálkodási intézkedésekről számos Natura 2000 tengeri terület esetében még meg kell állapodni, és életbe kell léptetni őket. Ezenkívül egyre növekvő veszélyt jelent az éghajlatváltozás, amely az előrejelzések szerint a terhelések meredek emelkedésével, valamint a fajokra és az élőhelyekre gyakorolt közvetlen és közvetett hatásaival, például a földhasználat, valamint az élőhelyek elhelyezkedésének vagy minőségének változásaival jár együtt.

Ez az értékelés hangsúlyozza a cselekvések lépésváltásának szükségességét, ha azt szeretnénk, hogy komoly esélyeink legyenek Európa biológiai sokféleségének a javulás útjára állítására 2030-ig, amint azt az új biodiverzitási stratégia előirányozza[25]. Ennek elmulasztása nemcsak közös természeti örökségünknek, hanem azoknak az általa nyújtott létfontosságú szolgáltatásoknak a folyamatos pusztulását is jelenti majd, amelyek végső soron megalapozzák az emberi egészséget és jólétet.

A 2030-ig tartó időszakra szóló új biodiverzitási stratégia biztosítja a szükséges keretet ehhez az átalakító változáshoz. A zöld megállapodás szerinti egyéb kezdeményezésekkel együtt rendkívül ambiciózus és gyakorlati cselekvési programot határoz meg, amelynek célja – többek között – a jogilag védett és hatékonyan kezelt területek lefedettségének kiterjesztése, miközben javaslatot tesz a természet helyreállítására az Európai Unióban.

---

[24] https://ec.europa.eu/easme/en/life

[25] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, *A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia: Hozzuk vissza a természetet az életünkbe!* (COM(2020) 380 final); https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0380

A természet jelen állapotfelmérése kiemeli a védett élőhelyek helyreállításában rejlő fontos lehetőségeket, mind a jelenlegi állapotukat, mind pedig a kedvező védettségi helyzet eléréséhez szükséges területnövelést tekintve. Mindez magában foglalja a szénben gazdag élőhelyek helyreállítását, amely együtt járhat az éghajlatváltozás mérséklésének járulékos előnyével. Az értékelés közvetlenül vonatkozik azoknak a sikereknek a mérésére is, amelyeket a szélesebb körű föld- és vízhasználati terhelések kezelésére irányuló stratégia fellépései értek el, különösen a mezőgazdaság tekintetében, amely a legtöbb rossz faj- és élőhely-értékelésért felelős a tagállamokban. A „termelőtől a fogyasztóig" stratégiával[26] kombinálva az ökológiai gazdálkodás elősegítésére, a növényvédő szerek használatának és kockázatának csökkentésére, a talaj ökoszisztémáinak védelmére és helyreállítására, valamint a termőföld tájképi elemeinek bővítésére irányuló intézkedéseknek támogatniuk kell a természetvédelmi irányelvek által védett fajok és élőhelyek helyreállítását, beleértve a beporzókat és azok élőhelyeit.

Az új biodiverzitási stratégia hangsúlyozza, hogy biológiai sokféleség csökkenése elleni küzdelemnek tudományosan megalapozottnak kell lennie. A jövőbeni jelentéstétel megalapozása érdekében a tagállamoknak tovább kell javítaniuk ellenőrzési rendszereik minőségét és teljességét. A földmegfigyelés/távérzékelés, az egyéb technológiák és eszközök (pl. modellezés), valamint a kutatási/innovációs tevékenységek és a civil tudomány eredményei kiegészíthetik és támogathatják a jelenlegi ellenőrzést és jelentéstételt. Ezeket a lehetőségeket meg kell vizsgálni és ki kell használni az adatszolgáltató testületek munkájának megkönnyítése érdekében.

Az EU természeti állapotának következő, 2026-ra tervezett értékelésének jelentős mértékben hozzá kell járulnia ahhoz, hogy felmérjük az előrehaladást az új biodiverzitási stratégia által megfogalmazott természetvédelmi célok felé.

[26] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, *A „termelőtől a fogyasztóig" stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért*, (COM/2020/381 final); https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0381